

Економічні науки (Інше)

УДК 338.43

Павліш Лариса Олегівна

*кандидат технічних наук, доцент,
доцент кафедри товарознавства та комерційної діяльності
Ужгородський торговельно-економічний інститут
Київського національного торговельно-економічного університету*

Павлиш Лариса Олеговна

*кандидат технических наук, доцент,
доцент кафедры товароведения и коммерческой деятельности
Ужгородский торгово-экономический институт
Киевского национального торгово-экономического университета*

Pavlish Larysa

*Candidate of Technical Sciences, Associate Professor
Uzhhorod Institute of Trade and Economics of
Kyiv National University of Trade and Economics*

Павлюк Михайло Валерійович

*студент
Ужгородського торговельно-економічного інституту
Київського національного торговельно-економічного університету*

Павлюк Михаил Валериевич

*студент
Ужгородского торгово-экономического института
Киевского национального торгово-экономического университета*

Pavljuk Mykhajlo

*Student of the
Uzhhorod Institute of Trade and Economics of
Kyiv National University of Trade and Economics*

ТЕРУАРНІ ВИНА В УКРАЇНІ
ТЕРУАРНЫЕ ВИНА В УКРАИНЕ
TERROIR WINES IN UKRAINE

***Анотація.** В статті висвітлені питання, пов'язані розвитком виноробної галузі в Україні, як однієї з найбільш перспективних, зважаючи на активний розвиток світового ринку, зростання споживання вина в світі і посилення конкуренції з боку винних країн. Відмічено, що одним з основних напрямів є легалізація та розвиток малого виноробного виробництва, дієвим законодавчим кроком до якого стало прийняття Закону «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо розвитку виробництва теруарних вин і натуральних медових напоїв». Акцентовано увагу на відсутності тлумачення понять «теруар» та «теруарні вина». Проаналізовано існуючі в підходи до тлумачення цих понять в світовій науці та практиці. Запропоновано виділити 4 складових теруару: клімат, ґрунти, топографія, рослинне та тваринне оточення. Наголошено, що теруарні вина мають нести в собі спеціальні, притаманні лише їм, унікальні характеристики, які визначаються всією сукупністю природних і соціокультурних чинників конкретної місцевості, тоді як в законодавстві умова їх автохтонності не ставиться. Встановлено, що зони промислового виноградарства за виноградним кадастром України не беруться до уваги виробниками при маркуванні та наданні рекламної інформації, це вносить певний безлад до класифікації та може ввести в оману споживача, отже теруарне районування України потребує узгодження, якщо і не в законодавстві, то хоча б в науковій сфері. Проаналізовано правовий статус малого виробництва виноробної продукції, законодавчі спрощення та особливості отримання ліцензії на виробництво та реалізацію вин таких виробників, що повинно було сприяти розвитку малого виноробного виробництва, проте на 1 жовтня*

2019 року офіційно зареєстрованими є лише 8 малих виробництв. Отже, значні перспективи виноробної галузі України потребують додаткового регулювання його ринку, оскільки навіть суттєві спрощення процедури ліцензування та фінансові полегшення майже не вплинули на легалізацію дрібних виробництв.

Ключові слова: виноградні вина, теруар, теруарні вина, мале виноробне виробництво.

Анотація. В статті освітлені питання, пов'язані з розвитком винодельчої галузі в Україні, як однієї з найбільш перспективних, в світлі активного розвитку мирового ринку, зростання споживання вина та посилення конкуренції з боку винних країн. Зазначено, що одним з основних напрямків є легалізація та розвиток малого винодельчого виробництва, дійсним законодавчим кроком до якого стало прийняття Закону «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо розвитку виробництва теруарних вин та натуральних медових напоїв». Акцентовано увагу на відсутність трактування понять «терруар» та «терруарні вина». Проаналізовані наявні підходи до трактування цих понять в світовій науці та практиці. Пропонується виділити 4 складових терруара: клімат, ґрунти, топографія, рослинне та тваринне середовище. Зазначено, що терруарні вина повинні мати спеціальні, притаманні тільки їм, унікальні характеристики, які визначаються всією сукупністю природних та соціокультурних факторів певної місцевості, тоді як в законодавстві умовою їх автентичності не виступає. Встановлено, що зони промислового виноградарства в відповідності з виноградним кадастром України не враховуються виробниками при маркуванні та наданні рекламної інформації, що вносить певний

беспорядок в классификацию и может ввести в заблуждение потребителя, следовательно терруарное районирование Украины требует согласования, если и не в законодательстве, то хотя бы в научной сфере. Проанализированы правовой статус малого производства винодельческой продукции, законодательные упрощения и особенности получения лицензии на производство и реализацию вин таких производителей, что должно было способствовать развитию малого винодельческого производства, однако на 1 октября 2019 официально зарегистрированными является лишь 8 малых производств. Итак, значительные перспективы винодельческой отрасли Украины требуют дополнительного регулирования его рынка, поскольку даже существенные упрощения процедуры лицензирования и финансовые облегчения почти не повлияли на легализацию малых производств.

Ключевые слова: *виноградные вина, терруар, терруарные вина, малое винодельческое производство.*

Summary. *The article highlights the issues related to the development of the wine industry in Ukraine, as one of the most promising, taking into account the active development of the world market, increased consumption of wine in the world and increased competition among wine countries. It has been noted that one of the main directions is the legalization and development of small winemaking, an effective legislative step to which was the adoption of the Law "On Amendments to Some Legislative Acts of Ukraine on the Development of Production of Teruary Wines and Natural Honey Beverages". Attention has been drawn to the lack of interpretation of the terms "terroir" and "terroir wines". Existing approaches to the interpretation of these concepts in world science and practice have been analyzed. It has been suggested to distinguish 4 components of terroir: climate, soils, topography, plant and animal environment. It has been emphasized that terroir wines must carry special,*

unique to them, typical characteristics, which are determined by the totality of natural and socio-cultural factors of a particular locality, while the law does not stipulate their autochthony. It has been established that the areas of industrial viticulture according to the grape cadastre of Ukraine are not taken into account by producers when marking and providing advertising information; therefore, the terroir zoning of Ukraine needs to be harmonized, if not in legislation, at least in the scientific field. The legal status of small wine production, legislative simplifications and features of obtaining a license for the production and sale of wines of such producers have been analyzed, which should have facilitated the development of small wine production, however, as of October 1, 2019, only 8 small industries were officially registered. Consequently, significant prospects for Ukraine's wine industry require further regulation of its market, since even the substantial simplification of the licensing procedure and financial facilities had little effect on the legalization of small-scale production.

Key words: *grape wines, terroir, terroir wines, small wine producing.*

Постановка проблеми. Алкогольний напій з ферментованого соку винограду – вино – відомий протягом всієї задокументованої історії людства. Стародавні греки виділили для виноробства спеціального бога – Діоніса або Бахуса. Найстаріші зразки вина віком близько 8 тис. років знайдені в Грузії. А найдавніша виноробня виявлена археологами в 2011 році на території Вірменії, і працювала вона 6,1 тис. років тому [1].

Зважаючи на тенденції активного розвитку світового ринку, зростання споживання вина в світі і посилення конкуренції з боку винних країн, питання конкурентоспроможності і можливостей процвітання даної галузі в Україні заслуговують на особливу увагу. Це в першу чергу стосується невеликих виробників, які в нашій країні у своїй більшості працюють нелегально. З метою розвитку виноробної галузі в минулому

році набув чинності Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо розвитку виробництва теруарних вин і натуральних медових напоїв» [2], який, як передбачалося, повинен був вивести малі виробництва з тіні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Системному дослідженню оцінювання виноробної продукції в Україні, пов'язаному з найважливішими проблемами галузі як теоретичного, так і практичного характеру, в тому числі введеному в законодавчу базу терміну «теруар», не приділялось належної уваги. У світовій науковій спільності інтерес до розуміння особливостей та взаємозв'язків між багатьма факторами теруару постійно зростає. Про це свідчить пошук за ключовим словом «terroir» у базі даних Scopus, що призводить до ідентифікації 385 опублікованих робіт з 1980 по 2014 рік (вересень) [3]. Разом з тим, важливо відмітити, що наукових розробок щодо тлумачення термінології теруарних вин в Україні взагалі не існує. Тому актуальність теми не викликає сумнівів.

Формулювання цілей статті. Метою статті є обґрунтування поняття «теруарні вина» та «теруар», вивчення особливостей функціонування та регулювання виноробної галузі в Україні.

Виклад основного матеріалу. Термін «теруарні вина» в виноробне законодавство України введений Законом, без тлумачення, що потребує його дослідження, адже лише в пояснювальній записці до проекту Закону вказано, що він створить «умови для розвитку галузі теруарного виноробства (вин місцевості)». Тобто опосередковано в законодавстві під теруарними винами розуміють вина певної місцевості.

Прийнято вважати, що слово «теруар» походить від латинського «terra» і означає «земля», «грунт». Звичайно, дослівний переклад хоч і натякає на справжнє значення слова, але повної картини не дає.

E. Vaudour, E. Costantini, G. V. Jones та S. Mocali, автори огляду наукових досліджень щодо теруару, під цим поняттям розуміють

залежність унікальності та якості як напоїв, так і інших продуктів (фруктів, овочів, сиру та інших) від навколишнього середовища, де вони виробляються. При чому до основних чинників навколишнього середовища вони відносять клімат, геологію, геоморфологію та ґрунт [3].

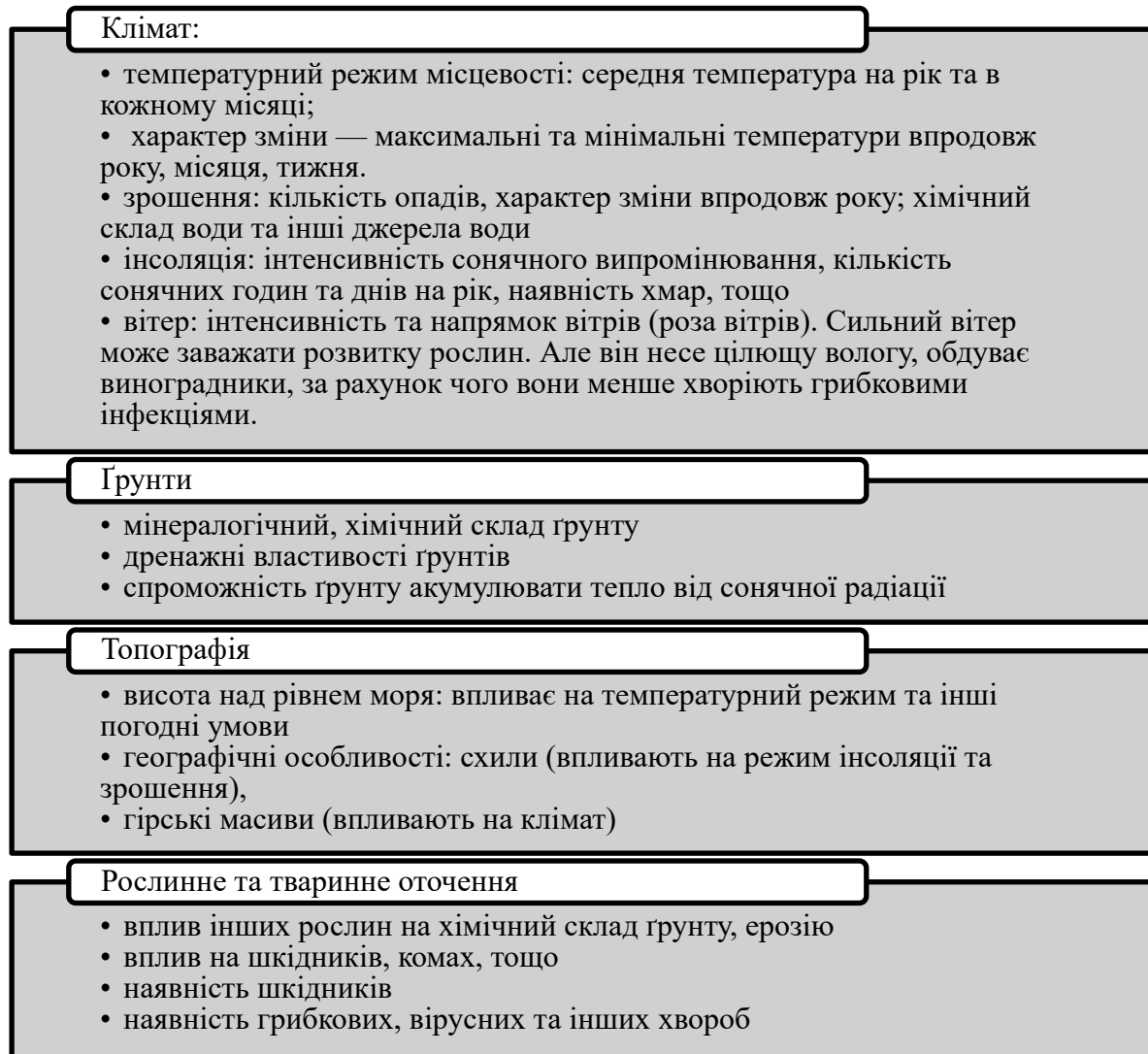
На думку Charl Theron, французьке слово «terroir» є унікальним і його не можна перекласти, і охоплює все, що існує навколо лози винограду [4]. Cornélis van Leeuwen, Jean-Philippe Roby, Laure de Rességuier у своїй статті теруаром називають це культурну екосистему, в якій виноградна лоза взаємодіє з ґрунтом і кліматом [5]. За словами власника бургундського Домен Романée-Conti Обера де Віллена, теруар – це повний комплекс факторів, що народжують вино, від ґрунту до кінцевого продукту. Якщо і є в даній ланцюжку ланка, що не відноситься до терруару, то це винороб. І завдання людини – не нашкодити, не нав'язати себе, не намагатися самовиразитися у вині, а, навпаки, осягнути закони природи, виражені в терруар, і неухильно дотримуватися їх [6]. Ілля Нестенко, російський експерт у галузі виноробства, під словом теруар розуміє сукупність всіх місцевих чинників виноробства, що визначають букет і потенціал вина перед його витримкою [7].

Таким чином, в поняття «теруар» входять (рис.1):

1. клімат;
2. ґрунти;
3. топографія;
4. рослинне та тваринне оточення.

Теруар може мати масштаб одного виноградника, а може — одного схилу, однієї місцевості або одного регіону [8]. Деякі науковці до поняття теруар включають крім природних чинників і більш абстрактні питання, такі як локальні традиції виноробства, які існують в тому чи іншому регіоні [9].

Теруар значно впливає на смак вина. Існують багато прикладів, коли виноград вирощений в одних умовах дає одно вино, в інших - зовсім інше. Є і інші приклади - коли вина з різних сортів, вирощені в одній місцевості, стають дуже схожими на смак[9].

Рис. 1. Складові частини теруару

Джерело: складено автором на основі [3-9]

Таким чином, за світовою практикою, вино прийнято називати «теруарне» в тому випадку, якщо його ароматичний і смаковий букет має характерні відтінки для вин даної території. Найчастіше до даного типу вин зараховують ті сорти, які контролюються законодавством за ознакою походження. Зазвичай поняття застосовується до конкретних виноробних регіонів, іноді навіть до окремих виноградників.

Сучасне виробництво вин має бути спрямоване на те, щоб виявляти унікальні властивості, які дає вину теруар. Оскільки немає двох однакових місць на землі, то шанси на те, щоб його вино було унікальним, є у кожного винороба. Важлива умова теруарних вин - виробництво вина в тій же місцевості, де вирощений виноград. Оскільки виноробне підприємство з технологічним циклом, що знаходиться близько чи зовсім поруч з виноградником, запобігає втраті під час транспортування накопичених властивостей [9].

Отже, теруарні вина несуть в собі спеціальні, притаманні лише їм, унікальні характеристики, які визначаються всією сукупністю природних і соціокультурних чинників конкретної місцевості, тоді як в законодавстві умова їх автохтонності не ставиться.

Територія України характеризується значною різноманітністю природних і ґрунтово-кліматичних зон. Відповідно виноградного кадастру України встановлені зони промислового виноградарства на Україні охоплюють південні регіони, зокрема Одеську, Миколаївську, Херсонську, Запорізьку область та Закарпаття. Згідно існуючого природнього районування на території України виділено 9 виноградарських зон (макрозон) – Закарпатська, Бессарабсько-придунайська, Одеська причорноморська, Західно-стєпова й придніпровська, Правобережна нижньо-дніпровська, Лівобережна стєпова, Очаково-прилиманська, Інгуло-Бузька та Приазовсько-стєпова) та 48 природно-виноградарських районів (мікрозон). Наприклад, в Закарпатській макрозоні виділено 12 районів: Ужгородський, Середнянський, Бобовищанський, Мукачівський, Лалівський, Іршавський, Косинський Береговський низинний, Берєгівський передгірський, Шаланківський, Виноградівський низинний та Виноградівський передгірський [10].

Незважаючи на існуючі зони районування, в рекламі вин, доповідях на конференціях присвячених розвитку виноробства, інтерв'ю та інших

повідомленнях виробники зазначають: карпатський теруар, асканійський теруар та інше. Наприклад, Федор Шандор, науковець Ужгородського національного університету запропонував розглянути 4 можливі теруарні зони для виноробів Закарпаття в залежності від кліматичних та ґрунтових умов [11]:

- Ужгородсько-Перечинська,
- Мукачівсько-Іршавська,
- Берегівщина,
- Виноградівщина.

Це вносить певний безлад до класифікації та може ввести в оману споживача. Таким чином і теруарне районування України потребує узгодження, якщо і не в законодавстві, то хоча б в науковій сфері.

Найбільшого поширення виноградно-виноробна галузь України набула в 6 регіонах: Автономній Республіці Крим, Закарпатській, Запорізькій, Миколаївській, Одеській та Херсонській областях. Враховуючи незаконну анексію Криму, загальна площа виноградників у сільськогосподарських підприємствах України дуже скоротилася, станом на 1.09.17 р. становила близько 44 тис. га, проте як у Франції 840 тис. га [12].

Проте є позитивні тенденції розвитку галузі. У 2018 році в українських господарствах усіх категорій заклали нових виноградників на 78% більше, ніж у 2017-му. Так, у 2017 р. було закладено нові виноградники на значній площі – 297 га, а у 2018 р. засадили виноградом 527 га нових ділянок, що на 78% більше, ніж у 2017-му. Найбільше нових виноградників у 2018 р. висадили в Миколаївській області. Загалом близько 90% всіх нових виноградників закладено всього в трьох областях України: Миколаївській, Одеській та Закарпатській [13].

Фахівці вважають, що таке збільшення пов'язано саме з прийняттям вищезазначеного Закону «Про внесення змін до деяких законодавчих актів

України щодо розвитку виробництва теруарних вин і натуральних медових напоїв». Розглянемо основні норми, які містить цей Закон.

Так в основний нормативний документ, що регламентує державне регулювання виробництва та реалізації вин України, є Закон України «Про державне регулювання виробництва і обігу спирту етилового, коньячного і плодового, алкогольних напоїв та тютюнових виробів» було внесено зміни які стосувалися правового статусу малого виробництва виноробної продукції, суб'єкта господарювання, який здійснює за повним технологічним циклом без додавання спирту виробництво та розлив у споживчу тару вин виноградних, вин плодово-ягідних та/або напоїв медових в об'ємі, що не перевищує 10 000 декалітрів на рік, з виноматеріалів виключно власного виробництва (не придбаних), отриманих шляхом переробки плодів, ягід, винограду, меду власного виробництва. Для таких підприємств для отримання ліцензії на виробництво необхідно подати такі документи:

- 1) копії засновницьких документів;
- 2) зареєстровану декларацію відповідності матеріально-технічної бази вимогам законодавства, яка реєструється за 5 днів за заявницьким принципом;
- 3) квитанцію про оплату ліцензії;
- 4) договір з акредитованою відповідно до законодавства лабораторією (у разі відсутності власної) з перевірки якості та безпечності вин.

При чому річна плата за ліцензії на виробництво вин таких виробників становить 780 гривень.

Важливо відмітити, що суб'єкт господарювання, який отримав ліцензію на виробництво алкогольних напоїв (вин виноградних, вин плодово-ягідних або напоїв медових) та виробляє їх з виноматеріалів (виноградних, плодово-ягідних, медових) виключно власного виробництва

(не придбаних), має право здійснювати оптову торгівлю зазначеними алкогольними напоями без отримання окремої ліцензії на таку оптову торгівлю (раніше коштувала 500 000 грн).

Щодо роздрібною торгівлі, то в Законі вказано, що роздрібна торгівля алкогольними напоями (крім столових вин) може здійснюватися суб'єктами господарювання всіх форм власності, у тому числі їх виробниками, за наявності у них ліцензій на роздрібну торгівлю. Отже, роздрібна торгівля винами малого виробництва виноробної продукції може проводитися без ліцензії, оскільки такий суб'єкт повинен здійснювати своє виробництво без додавання спирту, що технологічно і є виробництво столових вин.

Крім того зміни торкнулися і Закону України «Про виноград і виноградне вино». Якщо до квітня 2018 року нові марки вин затверджувала лише Центральна галузева дегустаційна комісія, то тепер це може бути і дегустаційна комісія профільної наукової установи, або дегустаційна комісія галузевої громадської спілки, що діють відповідно до порядку, затвердженого центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної аграрної політики, політики у сфері сільського господарства. Це спростить процедуру затвердження нової марки вина.

Ці законодавчі спрощення мали б сприяти розвитку малого виноробного виробництва, проте на 1 жовтня 2019 року офіційно зареєстрованими є лише 8 малих виробництв: приватне підприємство «Виноробня Сливино» (Миколаївська область), ФГ «Перлина Струмка» (Миколаївська область), ФОП Скрипка О.А.(Полтавська область), ФОП Бабчук Л.Г.(Миколаївська область), ТОВ «Виробничо-комерційна фірма «Бородіно А» (Одеська область), ПП «Мале підприємство «СТАЄР» (Херсонська область), ТОВ «Татове вино ВБ» (Тернопільська область), ФОП Комісаров А.В. (Одеська область)[14]. Як видно з територіального

розташування зареєстрованих малих виробництв, в Закарпатті такі виробники відсутні, хоча фактично виготовляють вино за різними оцінками близько 100 господарств. Основними причинами цього, на наш погляд, є:

1. Стала практика «кустарного виробництва», іншими словами звичка.
2. Використання при виробництві залученої сировини.
3. Невідповідність технічного оснащення виробництва вимогам безпечності.
4. Наявність вимог щодо затвердження нових марок вин.

Тому навіть якщо законотворці з свого боку внесуть корективи щодо вимог до затвердження марок вин, то звичка виробників працювати в тіні потребує інших заходів, як стимулюючих так і каральних. А використання залученої сировини робить вироблене вино «нетеруарним», і, таким чином, потребує іншої законодавчої основи.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Значні перспективи виноробної галузі України потребують введення в практику використання та однозначного тлумачення терміну «теруар» та «теруарне вино», а також регулювання його ринку, оскільки навіть суттєві спрощення процедури ліцензування та фінансові полегшення майже не вплинули на легалізацію дрібних виробництв.

Література

1. Смирнова О. Армянское вино – самое древнее. URL: <https://www.nkj.ru/news/19108/>
2. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо розвитку виробництва теруарних вин і натуральних медових напоїв: Закон України від 20.03.2018. 2360-VIII. Відомості Верховної Ради України. 2018 р. № 17, с. 6, ст.151.

3. Vaudour E., Costantini E., Jones G. V., Mocali S. An overview of the recent approaches for terroir functional modelling, footprinting and zoning. SOIL Discuss. 2014. 1. P.827–906. URL: <https://www.soil-discuss.net/1/C254/2014/soild-1-C254-2014-supplement.pdf>
4. Theron Charl. The influence of terroir on terrain specific wines . Practical in the vineyard, Winetech Technical. 2015. 1 Jul. URL: <https://www.wineland.co.za/the-influence-of-terroir-on-terrain-specific-wines/>
5. Van Leeuwen C., Roby J.-P., de Rességuier L. Soil-related terroir factors: a review. OENO One. 2018. 52(2). P.173-188. URL: <https://oeno-one.eu/article/view/2208>
6. Ярошенко В. Скромна чарівність українського Шато. Фермер України. 2013. № 13-14. URL: http://www.farmer-ukr.com/wp-content/uploads/%E2%84%9613-FERMER____.pdf.
7. Нестенко И. Терруар. URL:<https://wineclass.citylady.ru/terroir.htm>
8. Нездоймінов С. Г. Терруар як основа розвитку винного туризму на півдні України. Агросвіт. 2013. № 22. С. 46-52.
9. Терруарні вина: чому навколо них стільки шуму. URL: <https://intvua.com>
10. Виноградний кадастр України [розробники: Мельник С.І., Агафонов Н.С. та ін.]. К.: Міністерство аграрної політики, 2010. 97 с.
11. “Виклики виноробства-2019”: в Закарпатті з’являться теруарні вина. Офіційний сайт мукачівської міської ради. 2019. URL:<https://www.mukachevo-rada.gov.ua/index.php/miska-vlada/orhany-vykonavchoi-vlady/viddily-miskvykonkomu/viddil-informatsijnogo-zabezpechennya/item/13447-vyklykuvynorobstva2019>.
12. Глотова І. Революція в бокалі: до чого призведе легалізація дрібних виробників вина. URL: <http://agravery.com/uk/posts/show/revolucia-v-bokali-do-cogo-prizvede-legalizacia-dribnih-virobnikiv-vina>

13. Площі під виноградом в Україні розширили на 527 га. Головний чинник – лібералізація малого виноробства. URL: <https://landlord.ua/news/ploshchi-pid-vynohradom-v-ukraini-rozshyryly-na-527-ha-holovnyi-chynnyk-liberalizatsiia-maloho-vynorobstva/>.
14. Єдиний державний реєстр виробників спирту етилового, коньячного і плодового, спирту етилового ректифікованого виноградного, спирту етилового ректифікованого плодового, спирту-сирцю виноградного, спирту-сирцю плодового, алкогольних напоїв та тютюнових виробів станом на 01.10.2019: Державна фіскальна служба України. URL: <http://sfs.gov.ua/dovidniki--reestri--perelik/reestri/151988.html>

References

1. Smirnova, O., 2011, Armyanskoe vino – самое древнее [Armenian wine is the oldest]. URL: <https://www.nkj.ru/news/19108/> [Accessed 16.09.2019]
2. Law of Ukraine On Amendments to Some Legislative Acts of Ukraine on the Development of Production of Teruary Wines and Natural Honey Beverages, 2018, Vidomosti Verkhovnoji Rady Ukrajiny, № 17, p. 6.
3. Vaudour, E., Costantini, E.A.C., Jones, G. V., and Mocali, S., 2014, An overview of the recent approaches to terroir functional modelling, footprinting and zoning, Soil, no 1, P. 287–312. URL: <https://www.wineland.co.za/the-influence-of-terroir-on-terrain-specific-wines/> [Accessed 02.09.2019]
4. Theron, C., 2015, The influence of terroir on terrain specific wines, Practical in the vineyard, Winetech Technical. URL: <https://www.wineland.co.za/the-influence-of-terroir-on-terrain-specific-wines/>, [Accessed 10.09.2019]

5. Van Leeuwen, C., Roby, J.-P., and de Rességuier L., (2018), Soil-related terroir factors: a review. *OENO One*. 52(2), P.173-188. URL: <https://oeno-one.eu/article/view/2208>, [Accessed 11.09.2019]
6. Jaroshenko, V., 2013, Skromna charivnistj ukrajinsjkogho Shato, [Modest charm of the Ukrainian Chateau], *Fermer Ukrajinjy*, № 13-14. URL: http://www.farmer-ukr.com/wp-content/uploads/%E2%84%9613-FERMER____.pdf, [Accessed 16.09.2019]
7. Nestenko, I., Terruar, [Terroir]. URL: <https://wineclass.citylady.ru/terroir.htm> [Accessed 08.09.2019]
8. Nezdoinov, S. Gh., 2013, Terruar jak osnova rozvytku vynnogho turyzmu na pivdni Ukrajinjy, [Terroir as a basis for the development of wine tourism in the south of Ukraine], *Aghrosvit*, no 22. P. 46-52.
9. Terroir wines: why there is so much noise around them. URL: <https://intvua.com>, [Accessed 12.09.2019]
10. Meljnyk, S.I., Aghafonov, N.S., and etc, 2010, *Vynoghradnyj kadastr Ukrajinjy*, [Grape cadastre of Ukraine], Kyjiv, Ministerstvo aghrarnoji polityky.
11. "Vykylyky vynorobstva-2019": v Zakarpatti z'javljatjsja teruarni vyna, ["Winemaking Challenges 2019": Transcarpathian wines will appear], 2019, Official site of Mukachevo city council. URL: <https://www.mukachevo-rada.gov.ua/index.php/miska-vlada/orhany-vykonavchoi-vlady/viddily-miskvykonkomu/viddil-informatsijnogo-zabezpechennya/item/13447-vykylykyvynorobstva2019> [Accessed 10.09.2019]
12. Ghlotova, I, Revoljucija v bokali: do chogho pryzvede leghalizacija dribnykh vyrobnykiv vyna, [The revolution in the glass: what will lead to the legalization of small wine producers]. URL: <http://agravery.com/uk/posts/show/revolucia-v-bokali-do-cogo-pryzvede-legalizacia-dribnih-virobnikiv-vina>, [Accessed 06.09.2019]

13. Ploshchi pid vynohradom v Ukraini rozshyryly na 527 gha. Gholovnyj chynnyk – liberalizacija malogho vynorobstva, [The area under vines in Ukraine has been expanded by 527 hectares. The main factor is the liberalization of small winemaking], URL: <https://landlord.ua/news/ploshchi-pid-vynohradom-v-ukraini-rozshyryly-na-527-ha-holovnyi-chynnyk-liberalizatsiia-maloho-vynorobstva/>
14. Unified State Register of Producers of Ethyl, Cognac and Fruit Alcohol, Ethyl Rectified Grape Alcohol, Rectified Fruit Ethyl Alcohol, Grape Alcohol, Fruit Alcohol, Alcoholic Beverages and Tobacco As of 01.10.2019. URL: <http://sfs.gov.ua/dogs--reestri--perelik/reestri/151988.html> [Accessed 05.10.2019]